

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

УДК 336.77(477)

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Гладких Дмитро Михайлович,
кандидат економічних наук, доцент

В умовах дестабілізації політичної та фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок військових дій загострюються проблеми забезпечення національної безпеки у фінансово-економічній сфері, у тому числі, у сфері кредитування. Метою цієї статті є аналіз основних негативних чинників, що стримують процес відновлення кредитування реального сектору економіки та заходів держави, спрямованих на його забезпечення, визначення та обґрунтування подальших дій щодо підвищення ефективності грошово-кредитної політики держави у цій сфері. Серед необхідних заходів, спрямованих на досягнення цієї мети, пропонуються: обмеження продажу банкам державних цінних паперів та суттєве зниження їх доходності, відмова від продажу НБУ комерційним банкам депозитних сертифікатів «овернайт», надання НБУ учасникам ринку додаткових обсягів ліквідності виключно на рівні впливу депозитів; поступове зниження рівня облікової ставки; забезпечення позитивного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції; стимулювання НБУ додаткової капіталізації банків їх акціонерами; завершення процедури оздоровлення банківської системи; часткова комерціалізація державних банків; сприяння залученню у банківську систему додаткових пасивів; створення механізму структурного рефінансування; посилення захисту майнових прав кредиторів при ліквідації банків; встановлення додаткової майнової відповідальності власників істотної участі банку належним їм майном.

Ключові слова: банки, кредити, депозити, капітал, рефінансування, інфляція.

Gładkykh Dmytro

THE GUIDELINES TO BOOST THE CREDITING OF THE ENTERPRISES OF UKRAINE'S REAL ECONOMY

In terms of destabilization of the political, financial and economic situation in Ukraine as a result of military operations the problem of national security in the financial and economic sphere, including in lending field, is being exacerbated. The purpose of this article is to analyze the main negative factors that hinder the process of restoring lending to the real sector of the economy, as well as state measures directed to this field, to identify and justify further actions aimed to improve the effectiveness of monetary policy in this area. Among the necessary measures to achieve this goal, the next ones are proposed to implement: restriction of sale of government securities and significant

reduction in their rate of return, refusal of the NBU to sell deposit «overnight» certificates to the commercial banks, provision of market participants with additional volumes of liquidity from the NBU only on the level of deposit's outflow ; gradual reduction of the discount rate; provision of positive interest rates of the NBU taking into account the predicted level of core inflation; stimulation of the additional capitalization of banks and its shareholders from NBU; completion of the recovery procedures of the banking system; partial commercialization of state banks; attraction of additional liabilities to the banking system; creation of a mechanism of structured refinancing; strengthening of protection of creditor's property rights during the liquidation of banks; establishment of additional property liability of banks' owners with their personal property.

Keywords: banks, loans, deposits, capital, refinancing, inflation.

В умовах дестабілізації політичної та фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок військових дій загострюються проблеми забезпечення національної безпеки у фінансово-економічній сфері, зокрема у сфері кредитування реального сектору економіки. На тлі збереження високого рівня інфляції, поступового вилучення з банківської системи строкових депозитів та перерозподілу кредитних ресурсів з реального сектору економіки у бік кредитування держави потребують всебічного аналізу поточні заходи, спрямовані на мінімізацію негативних наслідків цих процесів. Дослідженню проблеми визначення оптимальних напрямків забезпечення фінансової безпеки у сфері кредитування реального сектору економіки присвячена ця стаття.

Оптимізації механізму банківського кредитування як ключового елементу грошово-кредитної політики в Україні присвячені дослідження О. Барановського [1], О. Дзюблюка [2], О. Кириченка [4], В. Коваленка [5], В. Кротюка [7], І. Лютого [6], А. Мороза [3], В. Міщенко [7], С. Науменкової [8], М. Савлука [3], Т. Сможенко [9], О. Шарова [10] та інших. Проте залишається дискусійним та потребує подальшого дослідження питання побудови оптимального механізму кредитування реального сектору економіки в контексті забезпечення фінансової безпеки України.

Метою цієї статті є дослідження основних негативних чинників, що стримують відновлення кредитування реального сектору економіки України, аналіз ефективності поточних заходів держави, спрямованих на активізацію цього процесу та визначення найбільш доцільних напрямів вирішення такого завдання у майбутньому.

Протягом 2014–2015 рр. та на початку поточного року грошова-кредитна політика в Україні формувалася під негативним впливом політичної нестабільності та продовження військових

дій на сході країни, що провокували зниження ділової активності суб'єктів господарювання та падіння обсягів виробництва. В цих умовах загострилася також проблема дефіциту кредитних ресурсів для підтримки та розвитку реального сектору економіки.

Практично в усіх ключових галузях економіки протягом двох минулих років відбувалося скорочення виробництва. Згідно з розрахунками Національного банку, індекс виробництва базових галузей за 2015 р. у цілому скоротився на 11,0 %, зокрема, роздрібною торгівлі – на 20,7 %, металургії – на 16,4 %, хімічної промисловості – на 15,9 %, будівництва – на 14,9 %, машинобудування – на 14,6 %, добувної промисловості – на 14,5 %, переробної промисловості – на 13,1 %, оптової торгівлі – на 12,2 %, виробництва електроенергії, газу та води – на 12,0 %, харчової промисловості – на 11,2 %, пасажирообороту – на 8,5 %, вантажообороту – на 6,0 %, сільського господарства – на 4,8 %, житлового будівництва – на 3,5 % (див. табл. 1).

Протягом I кварталу поточного року ситуація у базових галузях дещо поліпшилась, проте позитивна динаміка ІВБГ на рівні 1,8 % у річному обчисленні є показником лише незначного відновлювального зростання та абсолютно не відповідає нагальним потребам оздоровлення економіки.

Окрім незавершеного військового протистояння та політичної нестабільності, *на негативну динаміку реального сектору економіки також впливають дефіцит кредитних ресурсів, їх висока вартість, збитковість та скорочення капіталізації банківської системи, активізація кредитування комерційними банками Уряду та НБУ, високий рівень інфляції.*

Станом на кінець I кварталу поточного року у структурі корпоративного кредитного портфеля

Таблиця 1. Індекс виробництва базових галузей

Компонента	Частка в ІВБГ (дані за 2015 рік), %	Темпи змін порівняно з відповідним періодом попереднього року, %		
		2014 р.	2015 р.	I квартал 2016 р.
ІВБГ у цілому	100,0	-10,2	-11,0	1,8
Сільське господарство	20,3	2,8	-4,8	-1,7
Добувна промисловість	9,8	-13,7	-14,5	4,2
Переробна промисловість	20,5	-9,3	-13,1	4,4
Виробництво електроенергії, газу та води	5,9	-6,6	-12,0	0,6
Будівництво	3,9	-20,4	-14,9	1,9
Роздрібна торгівля	4,8	-8,9	-20,7	1,6
Оптова торгівля	19,1	-17,9	-12,2	-1,2
Вантажооборот	9,9	-10,8	-6,0	4,2
Пасажирооборот	5,8	-11,7	-8,5	1,4
додатково:				
Промисловість у цілому	окремо не використовуються для розрахунку ІВБГ	-10,1	-13,4	3,7
Харчова промисловість		2,5	-11,2	0,7
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		-21,3	-21,9	22,5
Хімічна промисловість		-14,2	-15,9	-6,8
Металургія		-14,5	-16,4	10,1
Машинобудування		-20,6	-14,6	4,0
Житлове будівництво		3,5	-3,5	-3,4

Джерело: дані НБУ [11].

комерційних банків домінували: оптова та роздрібна торгівля – 33,6 %, переробна промисловість – 25,5 % та операції з нерухомим майном – 9,9 %. Натомість *галузі, що традиційно вважаються локомотивами економічного зростання, відчують дефіцит банківського кредитування*, зокрема: сільське господарство – 6,3 %, будівництво – 4,8 %, транспорт – 4,4 %, постачання електроенергії та газу – 4,1 %, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 2,1 %, інформація та телекомунікації – 1,1 % (див. табл. 2).

Звітні дані НБУ щодо структури кредитного портфеля банківської системи містять значно більш докладний його розподіл між усіма наявними видами економічної діяльності. Зокрема, переробна промисловість складається з 24 позицій (виробництво харчових продуктів, напоїв, хімічних речовин, машин і устаткування, автотранспортних засобів, меблів, одягу, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, металургійне виробництво тощо). Натомість вид економіч-

ної діяльності «інформація та телекомунікації» містить 6 складових, «добувна промисловість і розроблення кар'єрів» – 5, «будівництво» – 3. Таким чином, майже всі види економічної діяльності, що є об'єктами кредитування, є складовою певної загальної групи.

На жаль, межі однієї наукової статті не дають змоги здійснити повний і всебічний аналіз динаміки всіх без винятку складових кредитного портфеля банківської системи, що відображаються статистикою НБУ. Саме тому в цьому матеріалі пропонується узагальнена структура кредитного портфеля банківської системи, згрупована згідно зі стандартною звітністю Національного банку.

Отже, банки кредитують переважно короткострокові проекти, пов'язані з торгівлею та переробкою. Натомість процентні ставки по нових кредитах юридичних осіб на рівні вище 20 % річних «відсікають» від кредитування галузі з довготривалим періодом реалізації проектів у реальному секторі економіки.

Таблиця 2. Структура корпоративного кредитного портфеля комерційних банків України в розрізі видів економічної діяльності (на кінець періоду)

Вид економічної діяльності	2013 р.		2014 р.		2015 р.		І квартал 2016 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Усього	691 903	100,0	778 841	100,0	787 795	100,0	821 723	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	43 534	6,3	55 335	7,1	48 425	6,1	52 078	6,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	17 571	2,5	20 119	2,6	18 004	2,3	17 553	2,1
Переробна промисловість	135 898	19,6	183 916	23,6	194 288	24,7	209 314	25,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27 092	3,9	28 791	3,7	31 402	4,0	33 445	4,1
Будівництво	50 217	7,3	55 552	7,1	41 905	5,3	39 574	4,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	268 519	38,8	269 797	34,6	265 733	33,7	276 212	33,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	24 849	3,6	33 051	4,2	36 284	4,6	35 991	4,4
Інформація та телекомунікації	6 866	1,0	7 171	0,9	9 075	1,2	9 288	1,1
Операції з нерухомим майном	50 746	7,3	60 174	7,7	75 308	9,6	81 123	9,9
Інші види економічної діяльності	66 611	9,6	64 935	8,3	67 371	8,6	67 145	8,2

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [12].

Дефіцит кредитних ресурсів пов'язаний, у першу чергу, зі значним відпливом з банківської системи коштів фізичних осіб. При цьому якщо юридичні особи можуть змінювати банк та переводити гроші з одного рахунку на інший, проте не мають можливості вилучити власні кошти з банківської системи у вигляді готівки, фізичні особи, схильні до ажіотажної поведінки на депозитному та валютному ринках, таку можливість мають. За даними НБУ, протягом 2014–2015 рр. банківська система України втратила близько 65 млрд грн вкладів населення у національній валюті та понад 14 млрд дол. США в іноземній [13].

Зіткнувшись з дефіцитом пасивів унаслідок їх вилучення населенням, банки були змушені обмежити кредитування та активізувати дострокове стягнення кредитів, що спровокувало звуження їх доходної бази. Натомість зросли витрати на формування страхових резервів під проблемні кредити (за 2014 р. витрати банків на формування резервів становили 103 млрд грн, що учетверо більше, ніж за 2013 р., а за 2015 р. відповідні витрати зросли до 115 млрд грн). Це призвело до зростання збитків українських банків до майже 67 млрд грн протягом 2015 р. з 53 млрд грн у 2014 р. Як наслідок, регулятивний капітал банків за 2015 р. зменшився на 58 млрд грн, або на 31%, до 131 млрд грн про-

ти його зменшення у 2014 р. на 16 млрд грн, або на 8 %, до рівня 189 млрд грн [14]. У поточному році збитковість банківської системи та скорочення її регулятивного капіталу продовжилися. Станом на 01.04.2016 р. поточний збиток банківської системи становив 8 млрд грн, а регулятивний капітал працюючих банків знизився до 125 млрд грн [14].

Додатковим негативним чинником, що створює дефіцит кредитних ресурсів для реального сектору, є перерозподіл тимчасово вільних коштів банків з кредитного портфеля у портфель боргових цінних паперів держави, адже високі процентні ставки, які пропонує держава (на рівні до 20% річних), суттєво знижують зацікавленість банків у кредитуванні реального сектору економіки. Так, інвестиції банків на купівлю ОВДП зросли з 86 млрд грн станом на 01.01.2016 р. до 132 млрд грн станом на 01.05.2016 р. [12].

Крім того, банки розмішують надлишкову ліквідність у короткострокових (до 14 днів) сертифікатах НБУ за ставками на рівні 18 % річних або вищими. При цьому загальний обсяг коштів, витрачених на купівлю цінних паперів НБУ, також має тенденцію до зростання: з 3 млрд грн станом на 01.01.2014 р. до 89 млрд грн – на 01.01.2016 р.

Унаслідок переведення коштів з сертифікатів НБУ у портфель ОВДП станом на 01.05.2016 р. ця сума скоротилася до 63 млрд грн [12].

Наявність двох зазначених інструментів безпечного та прибуткового інвестування ресурсів банків (ОВДП для довгострокових вкладень, сертифікати НБУ – для короткострокових) на тлі проблемності більшості позичальників реального сектору провокує збереження дефіциту банківського кредитування для останніх у середньостроковій перспективі.

Одним із ключових негативних факторів, що ускладнює зниження процентних ставок по кредитах для позичальників реального сектору економіки є *високий рівень інфляції та негативні очікування суб'єктів господарювання, вкладників, інших учасників ринку щодо цінової динаміки*. В умовах високого рівня інфляції знижується зацікавленість учасників ринку до довгострокових заощаджень, що негативно впливає на терміни кредитування та ставки по кредитних ресурсах. Незважаючи на зафіксовану в окремі місяці дефляцію (у липні, серпні та жовтні), індекс споживчих цін у цілому за 2015 р. зріс до рівня 43,3 %. У квітні 2016 р. споживча інфляція в річному вимірі уповільнилася до однознакового рівня 9,8 % уперше за два роки порівняно з 20,9% у березні, 32,7 % у лютому та 40,3 % у січні. В межах протидії інфляційному та девальваційному тиску НБУ *поєднує підвищував облікову ставку* (з 6,5 % станом на 15.04.14 р. до 30% станом на 04.03.15 р.) [15]. Натомість *на тлі поступової стабілізації ситуації на валютному ринку з метою стимулювання кредитної активності за рахунок здешевлення вартості грошей НБУ почав знижувати ставку*: з 28.08.2015 р. – до 27 %, з 25.09.2015 р. – до 22 %, з 22.04.2016 р. – до 19 %, з 27.05.2016 р. – до 18 % [15].

В умовах низького рівня довіри між учасниками міжбанківського ринку НБУ *здійснював перерозподіл ліквідності як інструментами її стерилізації, так і шляхом рефінансування*. Загальна динаміка обсягів (неповернений залишок) наданого банкам рефінансування свідчить про його поступове повернення, що має позитивно вплинути на майбутню цінову динаміку (80 млрд грн станом на 01.01.2014 р., 113 млрд грн станом на 01.01.2015 р., 106 млрд грн станом на 01.01.2016 р., 92 млрд грн станом на 01.05.2016 р.) [12].

Однак очевидно, що в межах слабкої, недостатньо капіталізованої, збиткової банківської сис-

теми активізація кредитної діяльності банків неможлива. Сьогодні триває процес очищення та оздоровлення банківської системи. Її санація відбувається такими шляхами: розкриття інформації щодо структури власності банків; посилення відповідальності власників і керівників банків за проведення операцій з пов'язаними особами; виведення з ринку проблемних банків та установ, що займалися «відмиванням» грошей або іншими сумнівними транзакціями; недопущення до керівних посад у діючих банках та відмова у праві придбання істотної участі особам, що сприяли банкрутствам банків у минулому; підвищення вимог до розміру статутного капіталу нових банків та затвердження плану щодо його підвищення у діючих банках; скасування можливості дострокового зняття депозитів населенням.

Подальші дії держави, спрямовані на оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки, мають включати такі кроки:

- *обмеження продажу банкам державних цінних паперів (як боргових облігацій Уряду, так і сертифікатів НБУ) та суттєве зниження їх доходності з метою активізації кредитування банками корпоративних позичальників;*

- *відмова від практики продажу НБУ комерційним банкам депозитних сертифікатів «овернайт» як інструменту, що відволікає вільні ресурси банківської системи від кредитування підприємств реального сектору економіки, впровадження замість них цінних паперів зі значно тривалішим (від 6 або 12 місяців) терміном погашення;*

- *надання НБУ учасникам ринку додаткових обсягів ліквідності (рефінансування) виключно на рівні відпливу депозитів;*

- *поступове (на тлі стабілізації ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках) зниження рівня облікової ставки як орієнтира для здешевлення кредитних ресурсів;*

- *забезпечення позитивного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції, що сприятиме зниженню девальваційних та інфляційних очікувань, які значною мірою провокують інфляційні процеси; завершення протягом 2016 р. переходу до режиму інфляційного таргетування та досягнення планових показників інфляції на рівні 12 % у 2016 р., 8 % у 2017 р., 6 % у 2018 р. та 5 % у 2019 р.;*

- *стимулювання НБУ додаткової капіталізації банків їх акціонерами, у першу чергу – шляхом поступової відмови від чинних обмежень руху капіталу;*

■ *завершення процедури оздоровлення банківської системи* шляхом виводу з ринку проблемних банків, у першу чергу – банків, що не дотримуються затверджених планів рекапіталізації;

■ *часткова комерціалізація державних банків* шляхом продажу до 50 % їх капіталу зовнішнім інвесторам, що може забезпечити додаткові надходження до бюджету. Залучення до керівних органів державних банків топ-менеджерів, делегованих зовнішніми інвесторами пропорційно їх участі в капіталі, має покращити якість управління та забезпечити оптимізацію структури активів і пасивів;

■ *сприяння залученню у банківську систему додаткових пасивів*, бажано довгострокових, особливо – у гривні. Найбільше потенційне джерело залучення пасивів – кошти населення поза банками, їх потенціал – у рази більший, ніж очікувані позики від міжнародних фінансових організацій. Для цього слід поступово підвищити гарантовану державою суму відшкодування вкладів фізичних осіб (спочатку до 500 тис. грн, поступово – до європейського рівня у 100 тис. євро). З метою мінімізації майбутніх ризиків для державного бюджету новий розмір максимального відшкодування повинен діяти лише для нових строкових депозитів у банках, що залишаться на ринку після остаточного завершення санації банківської системи;

■ *створення механізму структурного рефінансування* – запровадження нових інструментів стимулювання банківського кредитування підприємств реального сектору економіки (зокрема підприємств середнього та малого

бізнесу, експортоорієнтованих, імпортозамінюючих та високотехнологічних підприємств). Одним з можливих варіантів активізації кредитування реального сектору має бути створення механізму рефінансування надійних системних банків з метою подальшого спрямування цих коштів підприємствам реального сектору. Для цього необхідна розробка на рівні НБУ переліку індикаторів ефективності та механізму контролю реалізації таких схем. Ключовим принципом реалізації механізму структурного рефінансування має стати залежність обсягів та вартості кредитів, наданих НБУ комерційним банкам, від обсягів та якості кредитів, що надаються банками підприємствам реального сектору економіки;

■ *посилення захисту майнових прав кредиторів при ліквідації банків* шляхом проведення обов'язкових загальних зборів кредиторів, крім пов'язаних з банком осіб і структур, створення комітету кредиторів з наданням йому права контролю за діяльністю ліквідатора банку, включення до першочергового переліку вимог кредиторів фізичних осіб-підприємців на рівні з іншими вкладниками;

■ *внесення змін до Закону «Про банки і банківську діяльність» у частині встановлення додаткової майнової відповідальності власників істотної участі банку належним їм майном у випадку віднесення банку до категорії неплатоспроможних*. Це унеможливить поширену в Україні практику ухилення від майнової відповідальності фактичних власників проблемних банків.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері / О. І. Барановський // Вісник НБУ. – 2014. – № 9. – С. 17–23.
2. Дзюблюк О. Ефективність монетарного впливу центрального банку на кредитне стимулювання розвитку виробництва / О. Дзюблюк, Г. Забчук // Фінанси України. – 2012. – № 7. – С. 17–27.
3. *Гроші та кредит* : підручник / Савлук М.І., Мороз А.М., Лазепко І.М. – К. : КНЕУ, 2011. – 592 с.
4. Кириченко О. Тенденції злиття та поглинання в банківському секторі економіки України / О. Кириченко, Т. Біла // Банківська справа. – 2008. – №5. – С. 29–37.
5. Коваленко В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навчально-методичний посібник / В. В. Коваленко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 138 с.
6. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки / І.О. Лютий – К. : Атіка, 1999. – 239 с.
7. Міщенко В.І. Центральні банки: організаційно-правові засади / В.І. Міщенко, В.Л. Кротюк. – К. : Знання, 2004. – 372 с.
8. Науменкова С. Розвиток кредитування у посткризових умовах / С. Науменкова, С. Міщенко // Банківська справа. – 2013. – № 1. – С. 3–19.
9. Смовженко Т.С. Моделювання кредитної та депозитної діяльності банків у контексті взаємодії з реальним сектором економіки з урахуванням інфляції / Т.С. Смовженко, В.В. Хиленко, С.В. Андрос // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. – № 3. – С. 3–15.
10. Шаров О.М. Центральний банк у XXI сторіччі: виклики та рішення / О.М. Шаров // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 18–29.

11. *Додаток* до Макроекономічного та монетарного огляду за квітень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=30519651&cat_id=58037
12. *Грошово-кредитна* статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1
13. *Додаток* до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
14. *Основні* показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
15. *Облікова* ставка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647&cat_id=44580

References

1. *Baranovskiy, O.I.* (2014). Spetsifika finansovoi bezpeky v bankivskiy sferi [Specifics of financial security in the banking sector]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, 9, 17–23 [in Ukrainian].
2. *Dziubliuk, O. & Zabchuk, G.* (2012). Efektyvnist monetarnogo vplyvu tsentralnogo banku na kredytne stymuliuвання rozvytku vyrobnytstva [The effectiveness of monetary influence of central bank on the credit stimulation of the production development]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 7, 17–27 [in Ukrainian].
3. *Savluk, M.I., Moroz, A.M., Lazepko, I.M.* (2011). *Groshti ta kredyt [Money and credit]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. *Kirichenko, O. & Bila, T.* (2008). Tendentsii zlyttia ta poglynannia v bankivskomu sektori ekonomiky Ukrainy [Trends in mergers and acquisitions in the banking sector of economy of Ukraine]. *Bankivska sprava – Banking*, 5, 29–37 [in Ukrainian].
5. *Kovalenko, V.V.* (2010). *Tsentralniy bank i groshovo-kredytна polityka [The Central Bank and monetary policy]*. Sumi: DVNZ «UABS NBU» [in Ukrainian].
6. *Liutyi, I.O.* (1999). *Groshovo-kredytна polityka v umovah perehidnoi ekonomiky [Monetary policy in a transitional economy]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
7. *Mishchenko, V.I., & Krotiuk, V.L.* (2004). *Tsentralni banki: organizaciyno-pravovi zasady [Central banks: organizational and legal principles]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
8. *Naumenkova, S. & Mishchenko, S.* (2013). Rozvytok kredituvannia u postkryzovih umovah [The development of lending in post-crisis conditions]. *Bankivska sprava – Banking*, 1, 3–19 [in Ukrainian].
9. *Smovzhenko, T.S. & Hilenko, V.V., & Andros, S.V.* (2011). Modeliuвання kredytnoi ta depozytnoi diyalnosti bankiv u konteksti vzayemodii z realnym sektorom ekonomiky z urahuvanniam inflitsii [Modeling of credit and deposit banking activities in the context of interaction with the real sector of economy taking into account the inflation]. *Visnyk Universitetu Bankivskoi spravy NBU – Bulletin of the University of banking of the NBU*, 3, 3–15 [in Ukrainian].
10. *Sharov, O.M.* (2008). Tsentralniy bank u XXI storichchi: vyklyky ta rishennia [The central bank in the XXI Century: Challenges and Solutions]. *Visnyk NBU – NBU Bulletin*, 7, 18–29 [in Ukrainian].
11. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine] www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=30519651&cat_id=58037 [in Ukrainian].
12. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine] www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 [in Ukrainian].
13. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine] www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
14. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine] www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 [in Ukrainian].
15. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine] www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647&cat_id=44580 [in Ukrainian].